

'Achter de schermen'

Een interview met

prof. dr. Amy van Marken

ter gelegenheid van haar afscheid

als hoogleraar aan het

Scandinavisch Instituut

te Groningen.

Door:

Feico Houweling,

m. m. v.

Heleen Kerkhof en
Gryte Piebenga.

Illustraties:

Peter Kingma.

Deze uitgave is tot stand gekomen dankzij steun van wetenschappelijk medewerkers en studenten van het Scandinavisch Instituut te Groningen en de Scandinavische Vereniging te Groningen.

Drukkerij C. Regenboog, Groningen.

INHOUD:

Inleiding	blz.	5
"Slappeloederig"	„	6
Stugge studenten	„	11
Een goede Duitser	„	17
Geen geld - wel geld	„	21
Dat moet je nemen!	„	25
Actueel	„	31
Experimenteel	„	43
"Hier ben ik thuis"	„	49

Inleiding

Dit boekje is samengesteld ter gelegenheid van het afscheid van prof. dr. Amy van Marken als hoogleraar aan het Scandinavisch Instituut van de Rijksuniversiteit Groningen op 4 juni 1982.

Om twee redenen is gekozen voor de huidige informele vorm. Ten eerste is enkele jaren geleden, bij de 65ste verjaardag van prof. Van Marken, reeds een aan haar opgedragen bundel wetenschappelijke artikelen verschenen. Ten tweede wilden de samenstellers, daarin gesteund door studenten en wetenschappelijke medewerkers van het Scandinavisch Instituut, een zo persoonlijk en karakteristiek mogelijk beeld scheppen van deze hoogleraar, die op haar eigen wijze een persoonlijke, menselijke band heeft weten op te bouwen met zowel medewerkers als studenten in Groningen. Voor hen is dit boekje dan ook in de eerste plaats bedoeld.

Omdat haar eigen woorden door de samenstellers het meest waardevol werden geacht, is gekozen voor de interviewvorm. Hier vertelt Amy van Marken van haar ervaringen, haar strijd, haar pionieren in de Scandinavistiek en van haar rotsvaste geloof in het nut en de toekomst van deze tak van wetenschap.

Wij danken Amy van Marken voor het vertrouwen dat zij in ons, samenstellers, heeft gesteld en hopen dat dit boekje studenten, leden van wetenschappelijke staven en andere Scandinavisten zal inspireren in hun werk.

Groningen, april 1982,

Feico Houweling,
Heleen Kerkhof,
Gryte Piebenga.

'Slappeloederig'

Met open oren bij de Franse les.

Als eerste hoofdvakstudente Deens in Amsterdam.

Op een donkere namiddag vlak voor Kerst zit Amy van Marken met twee studenten op haar werkkamer op de vierde verdieping van het Alphagebouw van de Rijksuniversiteit Groningen. De studenten rommelen wat onzeker met papier en bandrecorder. Amy is bezig, zoals altijd. Op haar schoot ligt een map met papieren, een stapeltje foto's van vroegere Lucia-vieringen van de Scandinavische Vereniging en een stapel bibliotheekbriefjes die moeten worden getekend. Af en toe pakt Amy glimlachend een foto uit het stapeltje en zegt: "Ja, dat is waar ook!" Zij houdt ervan goede herinneringen op te halen. Dat brengt ons, studenten/interviewers, in de juiste sfeer voor de eerste vraag:

Kunt u ons iets vertellen over uw jeugd? We weten dat u geboren bent in 1912, maar daar blijft het dan ook bij.

Ja, ik ben inderdaad in 1912 geboren, in Hilversum. Zal ik de eerste jaren maar laten liggen en direct met de meisjesschool beginnen, waar ik na de lagere school heenging? Het was een particuliere meisjesschool, een MMS. Ik herinner me nog erg goed, dat ik toen al erg geïnteresseerd was in talen, in taalkunde zowel als in letterkunde.

We hadden een Franse lerares - ze heette Maria Vermin - die later hoogleraar in de Italiaanse taal en letterkunde in Utrecht is geworden. Ze is inmiddels overleden. Haar eerste baantje als lerares Frans had zij aan die school in Hilversum waar ik opzat, de Godelindeschool. Later, toen ik ook aan de universiteit werkte, zagen we elkaar weleens. Ze heeft een paar maal tegen me gezegd: "Jij was de enige voor wie ik les gaf, voor sommige anderen was het alleen maar boter aan de galg gesmeerd."

Ik heb daar dus blijkbaar met grote ogen zitten luisteren. Later, toen ik zelf studenten voor me had, heb ik weleens hetzelfde gedacht. Zo van: daar tikt het aan!

Overigens was die MMS-periode niet mijn beste tijd, althans wanneer ik aan mijn lichamelijke conditie denk. Ik was

waarschijnlijk veel te snel gegroeid en voelde me, wat ik noem, "slappeloederig". Ik moest bij wijze van spreken iedere avond om acht uur naar bed, maar desondanks voelde ik me overdag vaak moe. En iedereen maar zeggen dat ik bloedarmoede had, of iets anders - niet veel beters. Als ik dat nu aan mensen vertel, kunnen ze zich amper voorstellen dat ik toen zo zwak was. Maar aan gymnastiek of sport hoefde ik niet te denken. want dan lag ik onmiddellijk op apegapen. Gelukkig ben ik daar overheen gegroeid. Ik heb er ook niets aan overgehouden. Maar het betekende wel, dat ik buiten de school om niet erg actief was.

U was dus geen lid van een vereniging?

Nee, ik had er gewoon de fut niet voor. Ik herinner me dat ik een keer was uitgenodigd voor een eindbal. In die tijd was het gewoonte dat je naar dansies ging. En aan het eind van de cursus was er dan een eindbal. Dat ik op dansles was, betekende overigens niet dat ik dan ook steeds danste. De jongens waren allemaal een stuk kleiner dan ik! Maar ik werd een keer voor zo'n eindbal uitgenodigd. En laat ik nou net die dag helemaal voor pampus liggen! Toen ik eindexamen had gedaan ben ik eerst een jaar thuisgebleven. Er was ziekte thuis en ze konden mijn hulp wel gebruiken. Ik was vast van plan talen te gaan studeren, maar voorlopig kwam daar nog niets van. Trouwens, ik moest eerst nog een keus maken. Ik wist wel dat ik geen Frans, Duits of Engels wilde doen. Dat deed tenslotte iedereen. Toen bleven Russisch, Italiaans, Spaans en Scandinavisch over. Een gevoel in me zei: Russisch - nee, Italiaans - nee, Spaans - nee, Scandinavisch - ja! Daar koos ik dus voor, hoewel ik amper wist wat het inhield. Ik had er niet meer dan een vaag idee van.

Ik las veel en we waren thuis geabonneerd op een leesportefeuille met weekbladen als De Gids, Illustration en Die Woche. Daar waren ook vaak romans bij, vertaald uit het Noords, Deens of Zweeds. En onze buurvrouw had in haar jeugd Andersens gelezen in het Deens. Dat was een boek met van die gotische letters en zonder een enkele illustratie. Toen zij hoorde dat ik dacht aan een studie Deens, stopte ze mij het boek in handen. Dat was het eerste boek dat ik in het Deens heb gelezen.

Hoe kwam u op de universiteit terecht?

Ik ben een poosje later mevrouw Boer - den Hoed gaan opzoeken. Zij was in 1929 benoemd tot lector Scandinavische talen in Amsterdam. Nu had ik eindexamen MMS, wat betekende dat ik niet gewoon universitair mocht studeren. Toen heb ik me in 1930 laten inschrijven voor Deens aan de Universiteit van Amsterdam. Daar heb ik gedaan alsof ik wel gewoon universitair studeerde. Ik werd lid van de A.S.V.V., de Amsterdamse Vrouwelijke Studenten Vereniging, en ik volgde allerlei colleges. Toen ik aankwam werd ik ontgroend. De voorzitter van de groencommissie was Elisabeth Visser. Dezelfde die later in Groningen hoogleraar in de Oude Geschiedenis van de Romeinen en de Grieken is geworden.

Hoe stonden uw ouders tegenover uw studieplannen?

Bij ons thuis had niemand op het gymnasium gezeten en dus studeerde er ook niemand. Het was een handelsfamilie, de meesten zaten in het bankwezen. En wat mijn studieplannen betreft - ik had helemaal geen banden met Denemarken. Ik was er nog nooit geweest. Mijn ouders vonden het wel leuk dat ik Deens ging studeren. Er was dus geen verzet tegen. Mijn vader heeft ook de privélessen betaald, die ik later zou krijgen om me voor te bereiden op het staatsexamen. Die waren natuurlijk nogal duur in die tijd. Ja, hij vond het wel leuk en interessant.

Had u een goede relatie met uw ouders?

Ja, het was goed thuis. We waren een erg rustig gezin. Ik heb twee broers en een jongere zus die al is overleden. Mijn vader was conservatief. Hij had liever zijn schaaapjes thuis. In 1938 verbood hij me naar Denemarken te reizen. Hij was altijd al bang voor oorlog en wilde niet hebben dat ik op reis zou gaan in die tijd. Hij is in 1940 overleden. Mijn moeder overleed in 1956.

Hoe kwam het dat u juist Deens koos en geen Zweeds of Noors?

Dat kan ik niet goed zeggen. Waarschijnlijk door dat boek van Andersen, want ik had in het Nederlands natuurlijk wel boeken gelezen van Zweedse en Noorse schrijvers. Sigrid Undset en Selma Lagerlöf kende ik toen toch al wel. Nee, ik weet het niet. Misschien was het puur toeval. Je moest toch met één taal beginnen.

Wat zeiden uw medestudenten van uw plannen?

Mijn jaargenoten vonden het maar vreemd dat ik Deens ging studeren. Je moet begrijpen dat ik de eerste was die Deens als hoofdvak deed, de rest was bijvaker. Ze namen aan dat ik een Deense was. En dat terwijl ik nog nooit in Scandinavië was geweest en er niemand kende! Ik geloof dat ik zelfs nog nooit iemand had ontmoet die daarvandaan kwam. Maar het was blijkbaar zo vreemd dat iemand Deens ging studeren, dat als ik het vertelde me direct gevraagd werd: "Oh, ben jij Deense?" Ik heb dat nooit goed begrepen, dat het blijkbaar zo raar was om Deens te gaan doen. Ik was de enige die dat deed en in feite zou ik alleen maar MO kunnen doen, want ik had immers geen eindexamen!

Maar ik heb het in Amsterdam uitstekend naar mijn zin gehad. Het waren leuke jaren. Soms ging het behoorlijk boven mijn pet, wat daar verhandeld werd. Op de Gotische colleges bijvoorbeeld, werd steeds naar Latijnse of Griekse vormen verwezen, maar ik had nooit klassieke talen gehad. Soms werd ik er tureluurs van. Maar ik bleef toch doorgaan met het volgen van alles wat voor universitair studeren voortgeschreven was. Daarnaast deed ik allerlei leuke dingen. Ik deed Italiaans, inleiding in de filosofie en ik volgde colleges over kunstgeschiedenis. Ik had er alle tijd en gelegenheid voor, want voor mij als hoofdvakstudent Deens waren er geen colleges. Die waren er alleen voor bijvakkers. Zo heb ik ongeveer drie jaar gestudeerd. Ik zat veel op de bibliotheek te werken. Die was goed voorzien en er kwamen steeds nieuwe boeken bij.

In 1932, na de zomervakantie, kwam er een Deense lector om mevrouw Boer - den Hoed tijdelijk te vervangen. Hij heette Vagn Børge. Hij was toen net afgestudeerd. Voor mij was zijn komst een bof. Nu kwam ik eindelijk aan mijn trekken. Begrijp goed, dat ik toen nog nooit in Denemarken was geweest, omdat mijn vader dat niet wilde. Ik alleen naar dat enge land van Denemarken! Dankzij Vagn Børge kreeg ik ineens echt college. Hij had een boek geschreven over Strindberg en Andersen. Van hem heb ik mijn belangstelling voor Strindberg gekregen. Dat kon moeilijk anders, want zijn bewondering voor de Zweedse schrijver was groot. Hij was een bijzonder gepassioneerd man. Het liefst had hij toneelspeler willen worden, maar zijn pogingen daartoe waren mislukt. Het eerste dat Vagn Børge me

vraag toen hij in Amsterdam kwam, was: "Wat voer je hier eigenlijk uit?" Ik legde het hem uit. Hij vond kennelijk dat ik teveel aan mijn lot was overgelaten, want ik kreeg allerlei opdrachten van hem. Ik moest vooral opstellen schrijven.

Hij spoorde me aan om staatsexamen te doen, maar ik sputterde tegen: "Dat kan ik niet. Al die wis- en natuurkunde, dat lukt vast niet!" Toch heeft hij me zover gekregen. Na een jaar ging hij weg en dat was erg jammer voor me, want ik heb veel van hem geleerd.

Het voorjaar daarop, in maart 1934, heb ik de knoop doorgehakt en tegen mezelf gezegd: "Dan moet het maar!" In de Paasvakantie ben ik toen begonnen met Latijn. Ik kreeg privélessen van Onno Damsté. Met die man heb ik heel wat afgepraat. Maar hij wist me toch ook de klassieke talen bij te brengen. Een half jaar nadat ik met Latijn was begonnen, nam ik Grieks, algebra en meetkunde en geschiedenis erbij. Van de wiskundevakken wist ik zo goed als niets. Ik moest gewoon bij een nulpunt beginnen. In 1935 deed ik staatsexamen en slaagde er ook nog voor! Geloof maar, dat ik toen het nodige geluk heb gehad. Ik zie nog voor me hoe ik met ik-weet-niet-hoeveel mensen in de Ridderzaal in Den Haag zat te schrijven. Opstellen, vertalingen, sommen en nog meer van dat moois. Voor algebra haalde ik een zes en voor meetkunde had ik ook een voldoende, behalve voor stereometrie, daarvan begreep ik niets. Ze hadden altijd tegen me gezegd: "Je moet het zien!" Maar ik zag nooit wat.

In 1936 heb ik candidaatsexamen Deens gedaan. Daarmee was ik in de tussentijd doorgegaan. Twee jaar daarop deed ik doctoraallexamen. Daarvoor had ik een scriptie geschreven over de invloed van Kierkegaard op Strindberg en een andere over Deense psalmdichtkunst. Vooral die eerste scriptie heeft veel hoofdbrekens gekost!

Stugge studenten

Kennismaking met Scandinavië.

Op een stoffige zolder tussen de boeken van Strindberg.

Wanneer was uu voor de eerste keer in Scandinavië?

Dat was in 1933, toen ging ik naar Denemarken. Het was allemaal van tevoren geregeld, want mijn vader moest weten waar ik zat. Ik was ondergebracht bij een gezin dat allemaal studenten in huis had. Het was een soort pensioen. Met een paar van die studenten had ik meteen contact, vooral met een die rechten studeerde en-zijn vriendin die bibliothecaresse was. Ik heb toen ook Vagn Børge opgezocht. Hij was nog even enthousiast over Strindberg. We hebben toen lange wandelingen gemaakt, waarbij hij alsmaar liep te orenen. En ik vond het allemaal prachtig.

Een jaar later ging ik weer naar Denemarken. Ook toen was het allemaal geregeld. Ik woonde weer bij een gezin. Die keer heb ik ook college gelopen. Dat had ik de eerste keer al willen doen, maar toen werd mijn moeder ziek en moest ik plotseling terug. Nu kwam het er toch van en kon ik college lopen aan de universiteit van Kopenhagen. Hans Brix (1), Brøndum Nielsen (2), Rubow (3) en Einar Thomsen (4), al die beroemdheden van heb ik er meegemaakt.

Met de andere studenten had ik weinig contact. Dat liep gewoon niet. Een meisje was er met wie ik het goed kon vinden. Met haar ben ik bevriend geweest tot haar dood. Van haar kinderen ben ik peetmoeder.

In januari 1937, een jaar na mijn candidaatsexamen, ben ik opnieuw naar Kopenhagen gegaan om colleges te lopen. Op de eerste april ben ik overgestoken naar Zweden. Ik ging naar de universiteit van Stockholm, maar kwam aan het eind van het studiejaar. Toch heb ik nog een paar weken kunnen meedraaien. Ik had in de loop van de tijd mijn verlegenheid wat overwonnen. Nu stapte ik gewoon op die mensen af en zei: "Ik ben die-en-die en ik wil hier graag dat-en-dat doen." Ik moet zeggen dat de wetenschappelijke staf altijd erg behulpzaam was, maar met de studenten viel niets te beginnen.

U kreeg met de studenten geen contact?

Nee, maar ik kwam toch niet om mijn mond dicht te houden! Ik ging bijvoorbeeld bij een college naast iemand zitten en vroeg: "Wat voor boek gebruiken jullie hier?" Ze zagen natuurlijk dat ik vreemd was, want ik kwam midden in het semester. Maar ze gaaptten me aan en zeiden geen stom woord. Ze hadden toch kunnen vragen waar ik vandaan kwam en wat ik daar deed? Maar nee hoor, helemaal niets. Dan ging ik zelf maar door: "Hoor eens, ik kom uit Nederland en ben hier voor het eerst. Ik zou graag willen zien wat voor boek jullie gebruiken." "Oh", zeiden ze dan, "alsjeblieft". En dan kreeg je boek in handen gedrukt en daarmee was het afgelopen. De professoren en docenten waren gelukkig anders, die vroegen zelf en hielpen je ook verder.

Ik werd in dat voorjaar in Stockholm ook toegelaten tot de "seminarie-övnings" van professor Martin Lamm, de letterkunde-man in Zweden van die tijd. Die "seminarie-övnings" waren alleen voor gevorderde studenten en ze werden 's avonds gegeven. Ik snapte er niet veel van, hoor! De keren dat ik erbij was, ging het over het vroege werk van Hjalmar Bergman, een schrijver van wie ik nog nooit iets had gelezen. Ik zat met mijn oren te klapperen, maar vond het wel reuze interessant. Veel later ben ik erachter gekomen, dat daar toen ook mensen zater die later bekend zijn geworden, zoals Sven Stolpe (5) en Olof Lagercrantz (6). Na afloop van zo'n "övnings" gingen we gezamenlijk naar het gebouw van een studentenvereniging om te eten en te praten. Dat was erg gezellig. Alleen waren er twee meisjes die mijn plezier wel een beetje vergalden. Die meisjes - ze waren de enigen daar - hadden het niet op mij begrepen, omdat ze mij als een concurrente beschouwden. Dat was volkomen zot, want ik was toch eigenlijk vreselijk verlegen. De eerste keer had de professor na afloop van het college gezegd: "Je gaat toch ook mee?" Ik zei "ja" en vond het ook gezellig. De volgende keer liep ik met die twee meisjes van de collegezaal naar het gebouw waar we moesten zijn. Toen kwamen we op een kruispunt en daar zeiden die grieten: "Nou hoor, wij gaan deze kant op. Dägg!" En zij liepen naar het verenigingsgebouw. Ik was zo verbouwereerd, dat ik inderdaad doorliep. Zo ging dat, ze saboteerden je eenvoudig.

Toch heb ik me er niet zoveel van aangetrokken, maar ging gewoon mijn eigen gang. Ik wilde aan zoveel mogelijk

dingen meedoen. Een keer gingen we runenstenen bekijken. Onderweg probeerde ik een praatje te maken met deze of gene. Ze gaven wel antwoord als je iets vroeg, maar ze vroegen zelf niets. En het gesprek was dus moeizaam. Ik vertelde hoe wij studeerden, maar er was niemand die vroeg waar ik vandaan kwam of waarom ik Scandinavische talen studeerde.

Was dat alleen zo in Zweden?

Nee, in Denemarken was het eigenlijk net zo. Maar daar had ik heel goed contact met dat ene meisje.

Maar deprimeerde dat niet? U had bepaald geen reden om te zeggen: "Die Scandinaviërs spreken me zo aan, met die studie wil ik doorgaan!"

Nee hoor, maar later heb ik me er wel vaak over verbaasd. Ik heb het toen ook weleens verteld aan mensen die ik in die tijd moeten hebben gezien en die ik weer tegenkwam. Sven Stolpe bijvoorbeeld, trouwens een hele merkwaardige figuur in de Zweedse literatuurgeschiedenis, ben ik jaren na die "seminarie-övnings" eens op een PEN-congres tegengekomen. Toen vertelde hij me, dat hij me allang kende. Hij wist nog precies waar ik gezeten had tijdens het afsluitingsdiner thuisbij professor Lamm, en hij vroeg me: "Weet je nog, dat jij op die plek zat en ik daar?" Ik zei toen dat ik niet wist dat hij daar had gezeten en heb hem gezegd dat hij toen ook weleens een praatje had kunnen maken!

En in 1946, toen ik voor het eerst na de oorlog weer in Stockholm kwam en het Midzomerfeest gevierd heb, zag ik weer iemand die mij als student blijkbaar had gekend. Ik had een openluchtspel dat in Dalarna speelt, uit het Zweeds vertaald. Dat stuk, "Himlaspelet" wordt nog elk jaar opgevoerd. Ik moest de rechten voor de vertaling hebben en daarom had ik een afspraak gemaakt met de schrijver van het stuk, Rune Lindström. Ik had hem opgebeld en we zouden elkaar op het Stureplan in Stockholm ontmoeten. Ik vertelde dat ik lang was en dat hij me vast wel zou opmerken. Toen ik op het plein aankwam stevende hij inderdaad meteen op me af en zei: "Oh, jou ken ik wel." Maar ik had hem bij mijn weten nooit eerder gezien. "Jawel, hoor", zei hij, "we hebben dezelfde colleges gevolgd. Jij zat altijd daar-en-daar en ik daar." Ik heb hem toen niets gezegd, maar toen ik hem een tweede keer ontmoette en we samen gingen lunchen, zei ik: "Nu moet het me toch van het hart. Het is werkelijk bar en boos, dat je nu toen je

amper het puntje van mijn neus had gezien, op me afstevende en zei: "Jou ken ik", terwijl jullie toen nooit boeh of bah tegen me hebben gezegd." Dat maakte wel een diepe indruk op hem.

Weet u waarom ze zo deden?

Verlegenheid, zeggen ze zelf. Maar het is iets dat je nu nog tegenkomt, want studenten die vandaag de dag van hieruit naar Zweden gaan, komen met dezelfde verhalen terug. Voor mij was het toen een grauwe massa, die studenten. Een soort brij waar je niet doorheenkwam. En dat ze dan na tien jaar nog durfden zeggen: "Ja, jou ken ik", dat kan ik me niet voorstellen.

Ik herinner me dat ik in 1937 in een Stockholms pension zat. Op een keer stond ik in de lift met iemand die een van de leidende figuren was onder de pensioengasten. Hij had nooit een woord tegen me gezegd, maar nu ineens in de lift zei hij: "Nu moet je me maar eens vertellen wat je hier eigenlijk doet!" Dat deed ik en vanaf dat moment was ik in de kring opgenomen. Maar het bleek dat ze alles al van me wisten; dat ik uit Nederland kwam en in Amsterdam had gestudeerd. Ze hadden het allemaal al uitgevist.

Maar intussen had het wel een paar weken geduurd voordat iemand in dat pension wat tegen me had gezegd. En dat is lang hoor, als je ergens in je dooie-piere-eentje zit en geen mens kent! Na die ontmoeting was het allemaal okee, maar voordat je zover was....

Ik zou me kunnen voorstellen dat u als buitenlandse juist de nieuwsgierigheid van uw medestudenten kon opwekken.

Ja, die nieuwsgierigheid die ik zelf altijd heb gehad en die me er steeds weer toe heeft gedreven op van alles af te gaan. desnoods in mijn eentje.

Misschien zou ik het opgegeven hebben - me niet meer gemotiveerd hebben gevoeld.

Oh nee, dat is nooit bij me opgekomen! Dat hele begrip van niet-gemotiveerd-zijn, dat kende ik niet. Ik zag het altijd wel zitten. Ik herinner me dat ik in diezelfde zomer van 1937 werkte aan Strindberg. Ik moest toen nog mijn doctoraal doen en wilde een scriptie schrijven over de invloed die Kierkegaard op Strindberg kon hebben over de invloed die bibliotheek van Strindberg was ergens op een zolder opgeslagen, op een vloering van het grote Nordiska Museet in Stockholm. Ik kreeg toestemming om daar te gaan kijken -

August Strindberg

van de hogere regionen kreeg ik altijd alle medewerking. Ik liep met een looplamp rond en vond in een afgelegen hoek op zolder de boeken. Ze laten er onder een dikke laag stof en niemand lette erop, dus ik zou van alles kunnen meeslepen. Ik heb toen onderzoek gedaan van Strindberg aantekeningen had gemaakt in de boeken van Kierkegaard en wat voor aantekeningen dat waren. Dat was allemaal natuurlijk razend spannend!

In Stockholm heb ik toen nog een stuk van Strindberg gezien, "Dodendans". Dat was de eerste Strindberg-voorstelling van mijn leven. De hoofdrollen werden gespeeld door een grote Deense en een grote Zweedse: acteur en actrice. Dat was een voorstelling, daar ging je van door de grond! Die maakte zo'n geweldige indruk op me, dat ik het nu nog zo voor me kan zien. Nee, over mijn motivatie heb ik geen moment getwijfeld.

Langzamerhand was ik toch wel erg bezeten geraakt van dat Scandinavische, van de talen en van de literatuur. Ik had nu al veel toneel gezien, veel kunst en ook veel van de natuur. En ik leerde er zo langzamerhand toch wel wat mensen kennen. Het kwam geen moment bij me op om wat anders te gaan doen.

Nu was het achteraf gezien ook erg goed dat ik me eerst op het Deens had gericht en niet te vroeg begonnen was met Zweeds. Daardoor kon ik de talen goed uit elkaar houden. Ik was wel al eerder begonnen met het lezen van Zweedse boeken, maar spreken ging pas in april 1937. Wat ik in de zomer van 1936 aan Zweeds had gedaan, was nog niet serieus.

Een goede Duitser

Over oorlog, verzet en literatuur.

We zijn aangekomen bij het eind van de jaren dertig. Wat Amy van Marken over haar doctoraal-examen niet heeft gezegd, is dat zij cum laude slaagde. Nieuwsgierig als we zijn vragen we door:

Wat waren uw plannen na uw doctoraal-examen?

Het liefst was ik meteen naar Scandinavië gegaan om materiaal te verzamelen voor een proefschrift. Maar, zoals ik al zei, kreeg ik geen toestemming van mijn vader. Ik had me toen willen verdiepen in "folkeviser", middeleeuwse volksdichtkunst. Dat leverde veel stof op voor onderzoek, maar jammergenoeg kwam daar dus niets van. Aan de andere kant had mijn vader natuurlijk gelijk. Er kwam oorlog.

Toen ben ik direct begonnen met het geven van privélessen en het organiseren van allerlei cursussen. Dat was dus nog voor de oorlog. Verder hield ik lezingen. Ik heb ze nog zes lezingen over H.C. Andersen, vooral over zijn sprookjes, en eentje over "Noorwegen, weerspiegeld in de letterkunde".

Het kostte me heel wat tijd voor ik die lezingen goed en wel op papier had. Bovendien deed ik het op eigen initiatief en moest ik mezelf dus aanbieden. Op die manier heb ik gesproken met voor huisvrouwenverenigingen, volksuniversiteiten en voor damesclubs. Ik had ook nog twee lezingen over de vrouw in de Edda. Op een gegeven moment werd het moeilijk en toen kwam er vanzelf een eind aan. Ik weet nog dat ik op een keer ergens een lezing zou houden over de vrouw in de Edda en dat de voorzitster me toen waarschuwde. "Je moet voorzichtig zijn", zei ze, "want op de voorste rij zitten een paar felle nazi's en die zullen je het wel wel lastig maken." Nou, inderdaad begonnen die toen er gelegenheid was om vragen te stellen, te praten over het noordse ras, mythologie en "zuiver bloed" en weet ik wat allemaal. Maar het liep gelukkig goed af.

Hoe ging het met dat reizen? U zult die lezingen wel niet om de hoek van de straat hebben gehouden?

Nee, bepaald niet. Door het uitgaansverbod kwam er op een gegeven moment een eind aan. Het waren hele expedities. Ik weet nog wel, dat ik in Utrecht cursussen gaf 's avonds van zeven tot negen. Dan moest ik met de trein terug naar Hilversum. Eerst naar het station, langs de Oude Gracht. In de winter, als je alleen maar het licht van je knijpkat had, was dat doodeng. De trein die je dan had was de laatste. Die moest op alle andere treinen wachten. En daar zat je dan, in het pikkedonker en in de kou in een verduisterde coupé, voor dat kippe-eindje naar Hilversum. Als je aankwam was het over elfven en dan mocht je je alleen nog op straat vertonen als je een pasje had. Aan weerszijden van ons huis waren soldaten ingekwartierd. Ons huis vormde een soort eilandje temidden van de soldatenhuizen. Maar gelukkig hoefde ik niet altijd de deur uit, omdat ik ook veel cursussen thuis gegeven heb.

Ik was redelijk op de hoogte van wat er in Scandinavië gebeurde, omdat ik geabonneerd was op het Zweedse literaire tijdschrift Bonniers Litterära Magasin. Dat gaf ook informatie over wat in landen als Engeland en Frankrijk uitkwam. Omdat verder zo goed als niemand tijdschriften uit het buitenland kreeg, wist ik dus vaak meer dan anderen. Ik had van lieverlee contact gekregen met allerlei uitgeverij die gehoord hadden dat ik Scandinavist was. Ik gaf ze veel adviezen, zowel over Deense als Zweedse en Noorse boeken. Of ze geschikt waren om vertaald te worden of niet. En informatie over boeken uit Engeland en Frankrijk, waarover ik in Bonniers had gelezen, daarop waren ze allemaal ontzettend gebrand. Een goede vriend van mij was literair agent. Zelf kon hij dat werk niet meer doen, omdat hij ondergedoken was, maar hij kon mij veel goede raad geven.

Voelde u zich sterk betrokken bij het verzet?

Ja, ik heb bijvoorbeeld uitgaven van de Bezige Bij verkocht. Via de post kreeg ik dan een stapel boeken, maar dat moest allemaal heel in het geheim. Mijn moeder mocht het zelfs niet weten. Ze zou er bang van geworden zijn, omdat ik naar haar idee dingen deed die gevaarlijk waren. Maar ja, vergeleken met het actieve verzet, was het verkopen van boekjes helemaal niets. Ik zamelde ook wel geld in, maar dat was moeilijk werk, een soort bedelen.

U had het over vertalen. Was de oorlog een geschikte tijd daarvoor?

Dat was het zeker. Je had natuurlijk veel tijd. Je moest je kostje bijeen scharrelen, maar verder had je weinig verplichtingen. Ik ben eigenlijk de hele oorlog bezig geweest met wat ik dan maar zal noemen "Scandinavisch" en met reuze veel plezier. Vertaald heb ik ook, hoewel meer voor mezelf dan voor een uitgever, want er kon maar weinig worden gedrukt. Ik heb bijvoorbeeld een aantal toneelstukken vertaald, wat ik ook al voor de oorlog had gedaan. Daar was er een bij van Kaj Munk, maar die raakte je aan de straatstenen nog niet kwijt. Er was geen toneelgezelschap dat zijn stukken durfde op te voeren. Ook vertaalde ik een roman van Agnes von Krusenstjerna, het eerste deel van de zogeheten Tony-serie. Ik heb tijdens de oorlog ook een novelle vertaald, die oorspronkelijk in het Frans was geschreven. De schrijver heette Vercors (V) en de titel van de novelle was "Le silence de la mer". In 1944 - of was het al eerder, ik weet dat niet meer - verscheen een Zweedse vertaling van die novelle in Bonniers Litterära Magasin. Het verhaal ging over een Duitse officier in Frankrijk, een goede Duitse officier. Ik vond het zo'n prachtig verhaal, dat ik het heb vertaald en aan de Bezige Bij heb gegeven. Daar wilden ze het drukken, maar dat lukte tot tweemaal toe niet. De kopij werd in beslag genomen. Pas na de bevrijding, toen het voor de derde maal werd gedrukt, is het uitgekomen. Dat verhaal heb ik dus uit een Zweedse vertaling in het Nederlands vertaald.

Wat sprak u zo bijzonder aan in deze novelle?

Dat is moeilijk te zeggen. Het verhaal op zich greep me sterk aan. Van Vercors wist ik toen nog niets af. Dat dramatische element in het verhaal, van die Duitse officier die toch eigenlijk een goed mens was, is heel belangrijk. Dat blad kwam door tot september 1944. Het was voor mij en mijn kennissen in die jaren een waardevolle bron van informatie. Er stond bijvoorbeeld ook verzetspoezie uit Denemarken en Noorwegen in. Daar heb ik na de oorlog vrij veel van vertaald. Ik heb later ook lezingen gehouden over Scandinavische verzetsliteratuur voor de volksuniversiteit.

Met dat verhaal van Vercors zat u aardig raak, want het werd bijzonder populair.....

Ja, dat is me vaker overkomen. Zo heb ik bijvoorbeeld van niets wetend in de jaren vijftig dat reisverhaal van Thor Heyerdahl, "Kon Tiki" vertaald. Dat stuurde een uitgever me op om te zien of het wat was. Ik wist er niets van, maar toen ik het las vond ik het een geweldig spannend boek en ik zei dan ook dat die uitgever dat best kon nemen. Nou, je kunt je voorstellen dat hij daaraan dik heeft verdiend! Ik heb voor de vertaling van dat boek iets van 750 gulden gekregen. Een jaar of vijf later ben ik nog eens naar die uitgever toegestapt en heb hem gezegd dat er zoveel drukken van dat boek waren verschenen, dat het niet meer dan billijk zou zijn wanneer hij nog eens aan mij dacht. Ik had per slot van rekening net zo goed tegen hem kunnen zeggen, dat dat boek niets voor hem was. Dan was het zijn neus voorbijgegaan. Toen gaf hij me nog eens 750 gulden. Ik geloof dat dat boek nu nog herdrukt wordt. Het is voor die uitgever een goudmijn geworden.

Geen geld - wel geld

Op onderzoek in het moderne Scandinavië.
Volwasseneducatie en seksuele voorlichting.

Kon u na de oorlog de draad weer oppakken?

Niet zo makkelijk, want na '45 kon je niet veel beginnen. Er was bijvoorbeeld geen geld. Mijn vader was vlak voor de oorlog overleden en ik woonde met mijn moeder en mijn jongere zusje in ons oude huis in Hilversum. Ik had na de oorlog wel graag naar Scandinavië willen gaan, maar zoals gezegd: je kon niet aan valuta komen. Maar in september 1946 kreeg ik een kans, dankzij het feit dat er in Zweden een grote tentoonstelling van werken van Van Gogh was geweest. Die expositie was Zweden door Nederland aangeboden als dankbetuiging voor het brood en ander voedsel dat naar ons land was gestuurd. Van de opbrengsten van die tentoonstelling bleef veel geld over en het Zweeds Instituut, dat toen net was opgericht, nodigde toen vijftien Nederlandse kunstenaars uit om een maand naar Nederland te komen.

Ingenieur Vincent van Gogh, een neef van de schilder, die een grote verzameling van zijn werk had, was de man die regelde wie er mee mocht. Ik weet niet meer precies hoe ik met hem in contact ben gekomen, maar in ieder geval besliste hij dat ik kon meereizen. Een neef van hem ging ook en wij tweeën vormden een paar buitenbeentjes in het gezelschap, dat verder uit beeldhouwers, kunstschilders en architecten bestond.

Dat werd mijn eerste contact met het Zweeds Instituut, dat de reis voor ons organiseerde. Alles werd betaald. We moesten vliegen, want er reden nog geen treinen. Ik heb toen gevraagd of ik mijn reis zelf mocht betalen en dan langer mocht blijven. Daar hadden ze niets op tegen. Toen dacht ik: "Nu moet ik verder. Als ik eenmaal in Zweden ben, moet ik ook naar Noorwegen en Denemarken!" Maar daar had ik geld voor nodig, valuta. En om dat te krijgen had je een vergunning nodig van het ministerie van Onderwijs. Hoewel de mensen in mijn omgeving dachten dat

ik geen schijn van kans maakte, heb ik de gok toch gewaagd. Ik ben naar het ministerie gestapt en heb mijn geval uitgelegd. En ja hoor, het lukte! Tot grote verbazing van mijn beide broers die in het bankvak zaten. Daar hadden ze niet van terug! "Niemand krijgt geld. Hoe ben jij er dan aangekomen?" vroegen ze verwonderd.

Eenmaal in Zweden hoefde ik geen geld uit te geven. Alles werd betaald, je eten, je hotel, je zakgeld en als je wilde reizen ook je reisgeld. Maar ik ben in Stockholm gebleven om weer college te kunnen lopen en om in de bibliotheken te zitten. Ik had in mijn hoofd dat ik een boek, misschien een dissertatie, wilde schrijven over het Scandinavische drama tussen de beide wereldoorlogen en dan speciaal over het geëngageerde drama. Daar bleek heel wat stof in te zitten. Het ging vooraf aan de latere verzetsliteratuur.

Dat ik me voor dit onderwerp interesseerde, had te maken met het feit dat ik me al sinds enkele jaren bezighield met verzetsliteratuur. Zoals ik al zei had in in 1945 en het jaar erna verscheidene lezingen hierover gehouden in ons land. Ook was ik weer begonnen met het geven van taalcursussen. Zowel voor het een als voor het ander moest ik materiaal verzamelen. Toen ik een poosje in Stockholm was geweest, ging ik naar Oslo. Nu werd het tijd om Noors te gaan leren. Mijn bijvakken bij mijn doctoraal Deens waren Zweeds en godsdienstgeschiedenis geweest. Noors had ik er ook bij gedaan, maar het was geen officieel bijvak geweest.

In Oslo verbleef ik een week of zes. Ik had er twee logeer-adressen, beide bij vrouwen die lid waren van de Vereniging voor Vrouwen met Academische Opleiding. Ik hoefde niet te betalen voor mijn verblijf. Dat had ik trouwens ook niet gekund. Ik moet zeggen dat ik in die weken erg aardige vrienden en vriendinnen heb gemaakt. De vrouw bij wie ik het eerst logeerde, heette Hallfrid Christiansen. Zij was op haar 45ste taalgesechiedenis gaan studeren en werd een van de grote dialectonderzoekers van Noorwegen. Ze had zich gespecialiseerd op het noordelijk landsdeel. Daar trok ze dan heen met haar bandrecorder. Voor haar was dat een hele onderneming want haar gezichtsvermogen was erg slecht. Pas na haar dood kreeg zij werkelijk erkenning voor haar werk. Door haar heb ik veel mensen leren kennen, omdat zij een grote kennissenkring had.

Van het Noors leren kwam overigens niet veel terecht, want ik was net twee maanden in Zweden geweest en dan gaat het moeilijk. Daarvoor lijken die twee talen toch teveel op

elkaar.

Ik moet nog even vertellen, dat ik in Zweden nogal was bezig geweest met volwassenenonderwijs. Dat vond ik erg interessant. Je had daar allerlei studie- en leeskringen in de zogeheten "studiecirkelverksamhet". Er waren verschillende organisaties die op die manier bezig waren. In Noorwegen bleek een gelijksoortig systeem te zijn. In Nederland had je voor de oorlog wel iets dergelijks, maar omdat dit nooit goed van de grond gekomen was, was er in de oorlog ook niet veel van overgebleven.

Maar in Scandinavië zat de hele volkshogeschoolbeweging die met Grundtvig begonnen was, erachter (8). In 1945 en 1946 had de beweging al veel tot stand gebracht in de Scandinavische landen. Duizenden mensen volgden 's avonds cursussen in Joost-mag-weten-wat. In Nederland hadden we toen weliswaar al lang de volksuniversiteit, maar dat was toen toch een tamelijk elitaire zaak.

Je had in ons land ook het Arbeiders Ontwikkelings Instituut, maar vergeleken bij wat men in Scandinavië op dit gebied deed, was het minimaal werk.

In Stockholm en daarna in Oslo heb ik in dat najaar van 1946 allerlei inlichtingen ingewonnen over dat volwassenenonderwijs. Ik ben ook naar alle mogelijke cursussen geweest. Een van die cursussen, de bekendste, ging over seksuele voorlichting. In die tijd, toen daar in Nederland nauwelijks iets aan werd gedaan, waren ze daar in Scandinavië al heel ver mee. De NVSH werd dan ook geheel naar Scandinavisch model gevormd. Op het Zweeds Instituut hadden ze tegen me gezegd dat ik in ieder geval naar de afsluitingsavond van die cursus moest gaan. Dat deed ik dan. De zaal zat stampvol, vooral met jongere mensen onder wie veel studenten. Een Noorse, Elise Ottesen - Jensen (9), gaf die cursus. Er was gelegenheid om vragen te stellen, waarbij zij zeer directe antwoorden gaf. Het ging over voorbehoedmiddelen, homoseksualiteit, seks met een koe of met een hond, of dat nu wel of niet mocht. Het loog er dus niet om.

Wist u dat men in Scandinavië op dit gebied in die tijd veel verder was dan in Nederland?

Ja, dat wist ik wel. Ik had al een boek vertaald uit het Deens, dat in het Nederlands uitkwam onder de titel "Mammie, waar kom ik vandaan?" Dat was geschreven door echte pioniers op dit gebied. De Nederlandse vertaling is ik weet niet-hoeveel keer herdrukt. Ik had 75 gulden gekregen voor de vertaling.

Dát moet je nemen!

Van lector tot hoogleraar.
Knut Hamsun en de vrouwenfiguren in zijn werk.

U was dus behoorlijk actief in de eerste jaren na de oorlog. Maar dacht u toen nog aan promoveren?

Jawel, maar ik had er weinig tijd voor. Toen ik na die maanden in Nederland terugkwam, werd me namelijk gevraagd naar Leiden te komen en daar aan de universiteit Zweeds en Deens te geven voor bijvakkers. Er was daar iemand geweest, die lector zou worden aan de universiteit van Lund, dr. Louise van Wijk. Zij vroeg mij of ik haar taak niet kon overnemen. Dat was beslist geen weektaak, maar er was daarnaast nog zoveel te doen. Ik vertaalde, gaf adviezen aan uitgeverij, hield lezingen en raakte bij allerlei dingen betrokken die met Scandinavië te maken hadden. Ik werd daar ook meestal voor betaald, wat wel nodig was want in Leiden kreeg ik in het begin bijvoorbeeld niet meer dan 75 gulden per maand. Dat was natuurlijk niet voldoende om van rond te komen. Daar kwam nog bij, dat ik met mijn onderwerp drama wel erg veel hooi op mijn vork had genomen. Teveel, eenvoudig. Ik was dan ook niet gepromoveerd toen ik in 1956 in Groningen benoemd werd tot lector. Zoiets kwam in de Faculteit van de Letteren eigenlijk niet voor en het werd dan ook beschouwd als een grote uitzondering. Overigens hoefde ik me, nadat ik ook in Groningen was benoemd, niet meer druk te maken om geld. Ik had nu een vast salaris. Ik deed in Groningen hetzelfde werk als in Leiden, wat toen betekende dat ik zowel Deens, Zweeds als Noors gaf. Het lectorsalaris kreeg ik uitbetaald door de twee universiteiten samen. Voor ik in Groningen benoemd werd, had ik er twee jaar waargenomen voor een Noorse lector. Professor Zandvoort, die toen decaan van de letterenfaculteit was, had me daarvoor gevraagd. Hij was de promotor van de Scandinavistiek in Groningen.

Bovendien was hij secretaris van de Scandinavische Studiekering, een gezelschap dat hoofdzakelijk uit hoogleraren bestond. Toen ik in Groningen kwam zelden de studenten

maar als ik er royalty voor had gekregen, was ik rijk geworden! In dat boek staat een plaatje waarop een vader en een moeder zijn afgebeeld, die samen in hun nakie onder de douche staan. Kindertjes die erbij staan te kijken vragen van een bepaald lichaamsdeel wat dat nou is. Ik heb over de vertaling van dat woord een poos zitten piekeren en koos toen het woord "piemel".

Na de oorlog heb ik nog een dik werk van de Deen Harry Olsén vertaald, dat over voorlichting ging. Hij was een heel interessante en aardige man, die eerst gynaecologie, toen theologie en uiteindelijk psychiatrie had gestudeerd. Later is hij bekend geworden als directeur van een grote psychiatrische inrichting.

We dwalen een beetje af. Blijf u nog lang in Noorwegen?

Nee, na een week of zes gaf ik mijn pogingen om Noors te leren voor die winter op. Ik had het er weliswaar erg naar mijn zin, maar ik heb er wel kou geleden. Je merkte aan alles dat armoe er troef was, zo vlak na de oorlog. Van Oslo ben ik toen naar Göteborg gegaan en daar heb ik, (ik dacht er gisteravond bij de Lucia-viering hier weer aan) de eerste Lucia-optocht van mijn leven gezien.

In die stad bezocht ik ook een aantal toneelvoorstellingen. Ik zag onder meer een stuk van Camus, "Caligula", en van Sartre "De vliegen". De Zweden waren die tijd ook op dat gebied ver vooruit. In Nederland was er tijdens de oorlog geen gelegenheid en na de oorlog moest alles weer op gang komen. Dit soort dingen maakten natuurlijk ook, dat ik veel opstak van mijn reizen.

Daarna ben ik naar Denemarken gegaan. Het was nog steeds ijzig koud. Ik bleef er een maand of drie en logeerde bij een vriendin van me die een tweeling van een jaar of zeven had. Ik zie nog voor me, dat ik de eerste ochtend wakker werd doordat die twee bij me binnenkwamen en "Her kommer, Jesus, dine smaa" ("Hier komen Uw kindertjes, Jezus") zongen. Die drie maanden vlogen om, omdat ik zoveel bij te lezen had en me verder verdiepte in die geëngageerde drama-literatuur van de jaren tussen beide wereldoorlogen.

meteen: "Laten we een Scandinavische club oprichten!" Maar professor Zandvoort was daar niet zo mee ingenomen. Uiteindelijk gaf hij toch zijn toestemming, op voorwaarde dat we absoluut niet naar buiten toe zouden optreden. Dat was ook niet onze bedoeling, dus aan die voorwaarde dachten we wel te kunnen voldoen. Maar wat gebeurde er? We hadden een journalist als lid en laat hij nou een groot verslag in de krant zetten van een van onze eerste bijeenkomsten. Ik moest meteen op het matje! Wat dat te betekenen had! De Studiekring vertegenwoordigde Scandinavië naar buiten toe en niet de club! Enfin, dat spelletje hebben we zo een poosje gespeeld en intussen deed ik wel al het praktische werk. Als er bijvoorbeeld een Noors studentenkoor op bezoek kwam of er was een Deense week, dan moest ik zorgen dat alles op zijn pootjes terecht kwam. Naderhand zijn de beide verenigingen gefuseerd, dat wil zeggen: de leden van de Studiekring waren langzamerhand allemaal lid geworden van de Scandinavische Club!

Met professor Zandvoort ben ik goede vrienden gebleven. Hij is vijf jaar geleden, toen ik 65 werd, nog naar Groningen gekomen om de feestelijke bijeenkomst waarop mij een feestbundel werd aangeboden, bij te wonen. Dat heeft me diep getroffen, want hij was toen al in de tachtig.

Had u het verder wel naar uw zin in Groningen?

Ja, een van de redenen daarvoor is dat ik in Groningen van het begin af aan ben gesteund. Ik had hier een enorme goodwill. Langzamerhand viel er steeds meer te doen, terwijl men in Leiden bijna niets voor deze studierichting deed. Ik had er geen instituut en geen boeken. Maar wel lag er aldoor die druk op me, dat ik moest promoveren. Op een gegeven moment heb ik dan ook de knoop doorgehakt. Het onderwerp "drama" liet ik schieten en ik koos er Knut Hamsun voor in de plaats. Ik had toen over hem al allerlei lezingen gehouden, ook voor vakmensen zoals de leden van de Filologenkring in Amsterdam en voor een filologencongres. Ik ben naar Noorwegen gegaan en heb met professor Edvard Beyer (10) en drie anderen, hoogleraren en wetenschappelijk medewerkers aan de universiteit van Oslo, gepraat. Ik had zelf al een paar onderwerpen verzameld en al pratend met Beyer zei ik: "Het is ook nog mogelijk om te schrijven over vrouwenfiguren in het werk van Knut Hamsun". Dat viel me eigenlijk ter plekke in. Beyer zei daarop: "Nu hoeven we niet verder meer te praten. Dat is het, dat moet je nemen!"

In die tijd, ik weet niet meer precies wanneer ik ermee ben

Knut Hamsun

begonnen, maar het moet in het begin van de jaren zestig zijn geweest, was er niemand aan de universiteit van Oslo, die studie maakte van Hamsun's werk. Hij was verkeerdt geweest in de oorlog en dat was reden genoeg om hem te mijden.

Het heeft een jaar of tien geduurd voor ik mijn boek klaar had. Nee, eigenlijk korter, want toen ik eenmaal klaar was bleek de samenwerking met mijn promotor, mevrouw Boer - den Hoed, toch niet goed te lopen. Ik heb toen een andere promotor moeten zoeken en die uiteindelijk gevonden in België. Professor Alex Bolckmans uit Gent, die zelf ook over Hamsun had geschreven, werd degene die de promotie verder afwikkelde. Het was in de zomer van 1970. Op de dag van de promotie was er uit Nederland een grote delegatie. Uit Groningen waren onder anderen professor Ensink, die toen secretaris van het faculteitsbestuur was, en professor Tans, de toenmalige voorzitter, gekomen. Verder waren er studenten en collega's uit Groningen, Amsterdam, Leiden en Utrecht en natuurlijk vrienden.

Het werd een bijzonder gezellige dag. Dat kwam ook doordat promoties in België heel anders toegaan dan in Nederland. Er was een commissie van vijf man. Daarin zaten Bolckmans, de specialist voor Zweeds uit Luik, een germanist, een anglist en een neerlandicus. Zij zaten achter een tafel en ik stond achter een lessenaar om een inleiding te houden over het onderwerp. Toen stelden zij vragen, wat ruim twee uur duurde. Het werd een erg boeiende discussie. De zaal zat vol mensen en ze luisterden allemaal aandachtig. Dat was een fijne belevenis.

Voor ik promoveerde heb ik ook een paar maal een lezing gehouden over mijn onderwerp. In 1956, tijdens de Ibsen-congressen in Oslo, was de International Association for Scandinavian Studies (I.A.S.S.) opgericht. Dat werd een internationale vereniging voor scandinavisten die om de twee jaar een congres organiseerde. Op twee van die congressen, een in Londen en een in Uppsala, ben ik aan het woord geweest over Hamsun. Ik kreeg toen veel respons, vooral in Uppsala, wat me sterk stimuleerde.

Wanneer werd uw lectoraat toen omgezet in een professoraat?
Wel, mij was altijd gezegd dat ik na mijn promotie linea recta hoogleraar zou worden. De papieren ervoor lagen klaar. Maar juist toen begon de bezuinigingswoede: de benoemingspapieren kwamen op een hoge stapel te liggen op het ministerie. Het was in de periode dat Klein en later Van Kemenade minister

van Onderwijs waren. Als zulke papieren in een hoge stapel terechtkomen, is het alsof ze er nooit meer uitkomen. Uiteindelijk heeft professor Engels er toch schot ingebracht, waarna mijn benoeming in 1975 afkwam. Hij was toen decaan van de letterenfaculteit in Groningen. Professor Gerritsen heeft er ook erg achteraan gezeten. Het was achteraf gezien nogal vervelend, eerst al dat gedonderjaag met die promotie en toen nog eens al die mensen die je vroegen wanneer je benoeming nu eens afkwam.

Was dat professoraat belangrijk voor u?

Nee, maar het was natuurlijk wel goed voor het instituut, dat er een hoogleraar kwam. Zelf vind ik het eigenlijk heel gek, dat ik het zover heb gebracht. Ik heb daar nooit bewust naartoe gewerkt. Ook heb ik niet die extreem-wetenschappelijke ambitie gehad. Het ging me erom de Scandinavische letterkunde en cultuur in Nederland te introduceren. Omgekeerd heb ik me, als me daartoe gelegenheid werd geboden, Nederlandse literatuur en cultuur voor Scandinaviërs toegankelijk gemaakt.

U bent dus geen kamergeleerde?

Nou ja, dat is wel het andere uiterste. Maar het is inderdaad waar dat ik vind dat er mensen moeten zijn die anderen kunnen stimuleren. Het vreemde is dat je zelf ook niet altijd weet hoe of wanneer dat gebeurt. Soms praat je met een student of een medewerker over een stuk dat hij of zij wil schrijven en na zo'n gesprek denk ik dan bij mezelf: "Ik heb nu niet zoveel gezegd waar hij iets mee opschoot". Maar dan blijkt het achteraf toch zo te zijn, dat ik iets heb gezegd, dat verder werkt. Dat is wat je eigenlijk allemaal nodig hebt - dat iemand je een duwtje in de goede richting geeft.

Het zal ook wel komen omdat ik gauw enthousiast ben voor iets. Ik heb plezier in wat ik doe. Er zijn mensen die denken dat ik niets anders doe dan dit werk, maar dat is niet waar, hoor! Ik verzuur echt niet in mijn werk. Ik vind het fijn om met mensen om te gaan, met studenten, staffleden en andere medewerkers van de faculteit, maar ook met anderen. Ik heb een heleboel in mijn persoonlijke leven, dat me erg aan het hart gaat en dat niets met mijn werk te maken heeft.

Vindt u het een verdienste of eer dat men u als autoriteit beschouwt?

Nee, allerm minst. Op bepaalde gebieden ben ik natuurlijk wel

een autoriteit, maar om dat als een eer of verdienste te beschouwen, nee. Ik zie heus wel mijn beperkingen. Als je bijvoorbeeld niet bij de tijd blijft, dan ben je al gauw geen autoriteit meer. Je wordt ook ouder. Op bepaalde gebieden, vooral wanneer het gaat om jongere onderzoeksterreinen binnen de taal- of letterkunde, weten jongeren heel wat meer dan ik, hoewel die kennis vaak eenzijdiger is. Ik vind dat niet erg.

Ik heb het altijd een belangrijke taak gevonden om mensen te helpen en te stimuleren. En ik heb in de loop der jaren wel zoveel contacten gekregen en zoveel kennis opgedaan van wat er op allerlei gebied te koop is, of het nu gaat om muziek, toneel of weet-ik-wat, dat ik ook kan helpen. Er wordt weleens tegen me gezegd, dat ik met dat soort dingen veel tijd verdoe, maar het is voor een groot deel achter-de-schermenwerk. Het heeft zijn nut. Als mensen bij me komen om hulp, dan probeer ik die te geven.

Actueel

Als eenling op het instituut.
Het opporren van studenten.

De studie van de Scandinavische talen en hun letterkunde in Groningen is begonnen in 1947 met de instelling van een lectoraat aan de hier gevestigde rijksuniversiteit. In de eerste drie jaren werd dit lectoraat vervuld door een Zweed, daarna drie jaren door een Deen en vervolgens een jaar door een Noor. Toen was het 1954 en kwam drs. Amy van Marken. Sindsdien is haar naam onafscheidelijk verbonden met dit instituut, wat de reden is om uitbreider op deze geschiedenis in te gaan.

Amy: Wat het onderwijs betreft is er in de loop der jaren natuurlijk ontzettend veel veranderd. Ten eerste is het aantal studenten geweldig toegenomen en ten tweede steeg ook het aantal medewerkers sterk. Lange tijd heb ik het werk hier alleen moeten doen.

Toen ik hier kwam, was er een hoofdvakstudent, mevrouw Torringa - Timmer uit Haren. Zij had doctoraal-Duits gedaan en was toen bij mijn voorganger begonnen met Zweeds. Het was in die tijd zo, dat als je je doctoraal had in een andere taal, je geen candidaats-examen in een Scandinavische taal hoefde te doen. Maar je moest natuurlijk wel alle benodigde kennis verwerven. Mevrouw Torringa was de eerste die doctoraal-examen deed en zij werkt nog steeds als vertaalster.

Wanneer kwam de eerste wetenschappelijk medewerker?

Na een jaar of tien kreeg ik hulp van Tony Feitsma, die nu hoogleraar Fries is aan de Vrije Universiteit van Amsterdam. Zij had als hoofdvak Deens gedaan en werkte hier aan het Fries Instituut. Twee uur per week gaf zij Deens. Van de groep medewerkers die er nu nog is, is Gryte Piebenga (1964) het eerst gekomen, waarna in 1968 Elisabeth Schönbeck - Salzer kwam. Vervolgens kwamen Hanneke Westra - Lankamp, Antonine Marquart - Scholtz, Astrid Jensen en Birte Carlé. Sinds 1975 kwam er jaarlijks uit

Noorwegen een medewerker, van wie Tom Eide in 1979 als laatste kwam. Wij hopen nu dat hij kan blijven.

Is het toeval dat er altijd zoveel vrouwelijke medewerkers zijn geweest?

Ja en nee. Overigens hebben we uit Noorwegen op twee uitzonderingen na altijd mannen gehad. Maar begrijp goed, dat Scandinavistiek een, wat je zou kunnen noemen, luxe-vak was en dat gedeeltelijk nog is. Men zag er geen brood in. Voor mannen moet het daarom een extra punt van overweging zijn geweest, meer dan voor vrouwen, om het in ieder geval niet als hoofdvak te kiezen. Vrouwen hebben het trouwens zeker in de begintijd ook maar zelden als hoofdvak gekozen. Ik was zoals gezegd de eerste in ons land die Scandinavistiek als hoofdrichting deed. Saskia Ferwerda, die lector in Utrecht is geweest, had eerst Nederlands gedaan, is toen met Deens begonnen en uiteindelijk gepromoveerd op het onderwerp "Holberg in Holland". Stine de Vrieze, die mij na mijn vertrek in Leiden opvolgde, had eerst doctoraal-examen Duits gedaan en is daarna gepromoveerd op Selma Lagerlöf.

Er is in de tussentijd natuurlijk wel het een en ander veranderd. Er zijn nu aan ons instituut honderd studenten ingeschreven, van wie de helft postcandidaten, en dat zijn lang niet allemaal meisjes. De toekomstmogelijkheden zijn verruimd.

Hoe vond u het om hier in Groningen vrijwel als eening te moeten optreden?

Er was natuurlijk ontzettend veel waaraan je niet toekwam. Je moest dan ook op alle niveaus lesgeven, van bijvak- en hobbymensen tot kandidaats- en doctoraalstudenten. Maar het beginnersonderwijs, de taalverwerving, heb ik altijd erg leuk en stimulerend gevonden. Ik vind het belangrijk, want als je mensen in hun eerste jaar enthousiast kunt maken, scheelt dat later in hun studie. Dat is in hun voordeel.

Hoe kun je beginners stimuleren?

Door veel te vertellen en soms ook door iets voor te lezen, bijvoorbeeld uit de oude letterkunde. Dat gaat misschien weleens wat onsystematisch en niet volgens het lesrooster, maar ik geloof toch dat het bij de studenten iets wakker maakt. Persoonlijke voorkeuren en ervaringen hebben een plaats in een college. Je kunt zeggen wat jou getroffen heeft, wat jou als onderzoeker bezighoudt. Dat kan ook in het gewone, simpele taalonderwijs aan beginners. Dan kan het een paar jaar later voorkomen, dat je met een van die

studenten aan het werk slaat om een scriptie te maken. Dan zit je met zijn tweeën te praten en te overleggen - dat is stimulerend voor beide kanten. Als je er met elkaar tracht uit te komen, kun je er zelf ook wat van leren. En je ziet natuurlijk ook waar je zelf tekortschiet. Dat kan ook voorkomen!

Maar er waren vroeger zoveel dingen waaraan je niet toekwam. We hebben nu een heel team van medewerkers en nog zijn er dingen die ik graag zou willen doen, maar waar ik geen tijd voor heb.

Zoals.....?

Zoals een college over actuele zaken. Stel bijvoorbeeld dat er een goed boek is uitgekomen. Daarover zou ik willen vertellen. Of er is iemand overleden over wiens leven ik zou willen vertellen - over wat hij of zij voor ons heeft betekend. Die dingen passen niet in ons gewone schema, terwijl je juist daarmee de mensen zo activeert. Daarnee maak je een hele studie actueel en interessant.

Vanuit die gedachte zijn we in de jaren zestig ook begonnen met die weekeinden voor Scandinavisten en later met de reizen naar Scandinavië. Eerst zijn de Groningers en Amsterdammers in 1962 in Enkhuizen bij elkaar gekomen om elkaar een beetje te leren kennen. Het initiatief kwam van een IJslander die toen een jaar in Amsterdam was. Het weekeinde werd georganiseerd door het Amsterdamse studentendispuut Yggdrasil. Een jaar later kwamen we in Hatten bijeen en vervolgens jarenlang in een conferentieoord bij Ellecom. Daar kwamen toen ook studenten uit Leiden en Utrecht.

Bleef het bij kennismaken?

Nee, we konden er allerlei dingen doen waaraan we in de studietijd niet toekwamen. Elk weekeinde was er een thema. We hadden het bijvoorbeeld over de speelmannen in de Scandinavische letterkunde, over modernisten, over maatschappelijk engagement, Scandinavië in de jaren zestig en noem maar op. De medewerkers hielden er lezingen en we nodigden gastsprekers uit, zowel uit Nederland als uit Scandinavië.

Een keer hebben we een vertaalweekeinde gehouden met allerlei bekende vertalers. Toen zij we ook zelf aan het werk gingen. En andere keer vond iemand dat we meer creatief bezig moesten zijn en namen we plakspullen mee. Toen zat iedereen collages te maken. Er heerste altijd een enorm

gezellige sfeer.

Een keer is er een groepje over de schreef gegaan. Toen had iemand een fles drank meegenomen en hadden ze op een van de kamers 's nachts een feestje gemaakt. Daarbij werd zo'n lawaai gemaakt, dat de beheerder kwam klagen. Ik in mijn nachtpon erop af. "Nou is het uit met die herrie!" riep ik en toen was het plotsklaps voorbij. Dat was de enige keer dat ik uit mijn slof schoot. Verder ging het altijd goed. Er ontstond een geweldige band onder de studenten, omdat je zoveel met elkaar deed. Er werd gedanst, gezongen, gespeeld, we maakten nachtwandelingen en noem maar op.

Maar ik moet wel zeggen, dat ik er vantevoren altijd een beetje tegenop zag, want ik moest natuurlijk alle financiële en administratieve zaken regelen. Ook moest er geld bijelkaar worden gebedeld, omdat het anders te duur zou worden voor de studenten. Ik schreef dan brieven aan ambassades en Scandinavische industrieën in ons land. We kregen niet alleen geldelijke steun, maar ook allerlei nuttige dingen, zoals kratten vol limonade van Tetrapak.

Wanneer werd de eerste reis naar Scandinavië gemaakt?

Dat was in 1971. Toen zijn we naar Kopenhagen en de Zweedse universiteitsstad Lund gegaan en hebben we vanuit Lund een tocht door Skåne gemaakt. In Kopenhagen hebben we een college kunnen volgen van dr. Anne E. Jensen over Georg Brandes (11) en het noorden en een college van professor Erik Hansen over taalkundig onderzoek.

In de hal van de Koninklijke Bibliotheek was speciaal voor ons een tentoonstelling ingericht over de vrouwenbeweging, terwijl dr. Tue Gad, die nog lector in Groningen is geweest, voor ons een speciale handschriftenexpositie had samengesteld. En in het Arnamagneaanse Instituut hebben we natuurlijk prachtige oude IJslandse handschriften gezien.

In Lund kregen we eerst college van dr. Ulf Teleman, die voor ons de syntaxis van Zweedse vloeken behandelde en daarna van dr. Carl Fehrman over het trekvogelmotief in de Zweedse letterkunde. 's Avonds hebben we een film gezien, "Utvandrarna" naar de roman van Vilhelm Moberg. Dat was werkelijk een buitenkansje, want we wisten dat we die film niet naar Nederland zouden kunnen krijgen. We hebben dan ook hemel en aarde bewogen om met zijn allen, we waren met wel vijftig mensen, die bioscoop in te mogen!

Maar het was allemaal weer een hele organisatie. Ik had weer van alle kanten geld bijeengescharreld, ook van officiële instanties. Toen subsidieerde de universiteit dergelijke

Een onderonsje tussen Amy van Marken en "Lucia" in 1957.

excursies nog. Het jaar daarop werd er niets georganiseerd, want in februari was mijn jongere zus overleden. Nu moet ik eerlijkheidshalve toch wel zeggen, dat het me wat teleurgesteld heeft dat er toen niemand is geweest die de organisatie heeft overgenomen.

Maar in 1973 gingen we met een kleine delegatie van onze eigen Scandinavisten samen met andere studenten en docenten uit Groningen en een groep Delftenaren naar Trondheim in het kader van het Noors-Nederlands Cultureel Verdrag. Eerder was hier in Groningen de Noorse universiteitsweek gehouden.

De laatste keer dat we naar Scandinavië gingen was in 1977. Toen waren het alleen Groningers. Dat scheelde enorm, want er was toch altijd wel een beetje kift tussen de verschillende steden, hoor! Sommigen zonderden zich een beetje af of gingen liever in een café zitten, dan naar die film van Moberg te kijken. Nu was de groep homogener. We gingen naar Aarhus, Göteborg en Oslo, bezochten theater- en filmvoorstellingen, musea, universiteiten en kregen tal van colleges. Maar het was meer dan alleen leerzaam. Er waren bijvoorbeeld een paar derdejaars-studenten die nog nooit in Noorwegen waren geweest. Daarom is het echt jammer dat we die dingen niet meer kunnen doen. In de eerste plaats is het me nu teveel en daarnaast gaat het door al die bezuinigingen niet meer. Het wordt te duur voor de deelnemers.

Hoe ontstonden de jaarlijkse mini-conferenties?

We kunnen al geruime tijd jaarlijks uit elk van de drie Scandinavische landen een gastdocent krijgen. De traditie was dat deze dan de universiteiten afreisde om gastcolleges te geven, maar omdat dat niet zo efficiënt was hebben we besloten met z'n allen bij elkaar te komen. Dan kozen we een thema waarover zou worden gepraat en de gastdocenten werden daarvoor op de hoogte gesteld, zodat zij zich erop konden voorbereiden. Aan deze mini-conferenties deden trouwens behalve de Nederlandse Scandinavisten ook de Gentenaren mee.

Ik vind die mini-conferenties erg belangrijk, als ze maar echt voor de studenten zijn. Dat sluit aan bij wat ik al net heb gezegd. Groningen is aan de beurt om in 1983 de volgende mini-conferentie te organiseren en ik hoop dat we onze opvattingen duidelijk tot uitdrukking kunnen laten komen. Het is om de studenten enthousiast te maken en om de eerstejaars een beetje op te porren, zo van: "Nou joh, al versta je er maar een beetje van, het is toch echt de moeite waard. Het is de sport om het toch te proberen!"

Amsterdam

Een etentje bij Amy van Marken.

Timmeren aan de weg tussen Nederland en Scandinavië.

U woont al erg lang in Amsterdam. Voelt u zich erg verbonden met die stad of is er een andere reden voor?

Ik heb in mijn jeugd altijd thuis in Hilversum gewoond. Toen ik 33 was, ja, toen moest ik toch weleens het huis uit en ben toen in Amsterdam gaan wonen. Voor die tijd logeerde ik er vaak, wanneer ik een lezing had of iets dergelijks. Ik had dan onderdak in een dameshuis, een club voor dames. Dat kostte zeven gulden vijftig per nacht. Met de andere dames had ik geen contact, maar het was handig als een pied à terre.

Voor mijn zakelijke relaties was het ook later praktischer om in Amsterdam te gaan wonen. Ik werkte toen al in Leiden en in Groningen. De hoofdstad lag daar mooi tussenin. Een collega van me heeft me weleens gezegd, dat ik me vaker in Groningen vertoonde, dan menige andere hoogleraar die hier woonde, dus daaraan schortte het blijkbaar niet. In Amsterdam zit ik midden in het centrum. Er komen Scandinaviërs van allerlei categorieën, bijvoorbeeld in het kader van het Cultureel Verdrag tussen Noorwegen en Nederland, die in ons land allerlei personen en instellingen moeten bezoeken. Je kunt van hen niet verwachten dat ze voor een uurtje naar Groningen gaan.

Ik ben in Amsterdam goed bereikbaar en kan ze in mijn huis ontvangen. Vergeet niet, dat je daarmee een hoop "public-relations"-werk doet; dat je veel mensen leert kennen. Er was bijvoorbeeld laatst nog iemand in Amsterdam in verband met een onderzoek in het Theatrumuseum. Ze kwam bij me langs en er ontstond een leuke uitwisseling van gedachten. Later schreef ze me om te vragen of ik naar Bergen wilde komen om te zien waarmee zij bezig is. Dat heeft veel nut, hoor!

Legt u op uw reizen veel contacten?

Ja en van alle soorten. Je komt bijvoorbeeld schrijvers of andere kunstenaars tegen, iemand van een lerarenopleiding,

medewerkers van sociale instellingen of van radio of tv. Op zulke contacten kun je later, als dat nodig is, teruggrijpen. Wanneer zij naar Nederland komen, weten ze dat ik in Amsterdam zit. Als het even kan vraag ik hen bij mij thuis te komen eten, wanneer ze in ons land zijn. Het is leuk en je steekt er bovendien wat van op.

Juist die culturele uitwisseling naar beide kanten vind ik erg belangrijk. En ik moet zeggen, dat het altijd goed heeft gewerkt. Het is bij de Zweedse radio bijvoorbeeld bekend, dat als men iets over Nederland wil weten, ze met mij contact kunnen opnemen. Ik stuur ze dan wel door. En ik kan op mijn beurt wel eens een beroep doen op hen, natuurlijk.

U bent ook betrokken bij het Cultureel Verdrag tussen Nederland en Noorwegen. Hoe is dat in zijn werk gegaan?

Dat verdrag is in 1955 ingesteld. Nederland heeft van de Scandinavische landen alleen met Noorwegen zo'n cultureel akkoord. Vanaf het begin ben ik lid geweest van de gemengde commissie ter uitvoering van dit akkoord. Sinds een jaar of wat ben ik voorzitter van die commissie.

Oorspronkelijk zaten er drie man van buiten de departementen in, terwijl de rest ambtenaar was bij een van de betrokken ministeries, Buitenlandse Zaken, CRM en Onderwijs en Wetenschappen. Door natuurlijk verloop wordt het nu geheel een ambtelijke commissie. Maar deze mensen zijn natuurlijk niet echt deskundig op het gebied van de betrekkingen met Scandinavië, want ze moeten werken met ruim 25 culturele verdragen. Dus wordt ik nogal eens opgebeld voor advies als ze een of ander plan willen opzetten.

Wie waren de andere leden van deze commissie?

Dat was in de eerste plaats professor Gorter, de bekende natuurkundige uit Leiden, die met een Noorse vrouw was getrouwd. Hij heeft jarenlang als voorzitter zijn medewerking verleend, maar is helaas overleden. De ander was voorgedragen door de Noorse ambassadeur, maar nu ben ik als enige niet-ambtenaar in deze commissie over.

Waarom zijn er geen culturele akkoorden met de andere Scandinavische landen?

Zweden wilde geen verdrag en Denemarken wilde het een paar jaar geleden wel, maar toen wilde Nederland niet meer. Den Haag verdronk toen in de culturele verdragen. Wel is er om de twee jaar overleg op ambtelijk niveau. Ik wordt altijd

uitgenodigd op de voorbereidende vergaderingen van die bijeenkomsten.

Ze weten natuurlijk dat ik al die jaren heel goed heb samengewerkt met de cultureel attaché van Nederland in Kopenhagen en ook dat ik al vanaf 1946, vanaf de oprichting, heb samengewerkt met het Zweeds Instituut in Stockholm. Daar heb ik generaties van directeuren en andere medewerkers zien passeren. Elke zomer wanneer ik naar Zweden ga, heb ik mijn vaste programma. Ik ga naar het Zweeds Instituut en loop daar al die mensen af. Dan maken we altijd de leukste plannen voor tentoonstellingen en dergelijke.

Ik heb rapporten uitgebracht aan de Tweede Kamer voor reorganisatie van de functie van cultureel attaché's. Ze zagen me dus echt wel als expert. En ik kan zelf niet ontkennen dat ik dat ben. Als er een nieuwe attaché naar Zweden gaat, komt hij eerst bij me voor inlichtingen.

Heeft u er met opzet naar toegewerkt, om, deze positie te krijgen?

Nee, als je je voor Scandinavië interesseert en je bent bereid je daarvoor in te zetten, dan komt dit vanzelf. En ik vind trouwens, dat wanneer je je interesseert voor die landen, in wat ze daar presteren, en je wilt dat graag hier naartoe brengen, dan moet je ook denken aan wat hier gebeurt. Dat kan daar in Scandinavië worden uitgedragen.

U hebt in Scandinavië niet zulke rustige vakanties?

Nee, bepaald niet. Ik loop telkens weer al die instanties af, omdat ik daar het nut van inzie. Daarnaast komt dan het snuffelen in boekhandels wanneer ik in Oslo ben, bijvoorbeeld. Dan ga ik zoeken naar nieuwe titels die voor ons instituut interessant zijn. En dan is er natuurlijk nog het eigen wetenschappelijk onderzoek!

Heeft u er vertrouwen in, dat de jongere generatie uw taken en functies zal overnemen als het daarvoor de tijd is?

Ik zou graag willen dat ze dat doen, maar ik heb er tot nu toe nog niet zoveel van gemerkt. Henk van der Liet is nu bezig met een tentoonstelling van Deense grafiek; dat is een begin. Een Nederlandse kunst-student in Kopenhagen is trouwens ook actief bezig voor een uitwisseling met Groningen. Tja, je moet er ook wel wat voor over hebben. Wat ik daarnet al zei, in mijn vakanties heb ik geen tijd als toerist rond te zwerven, want ik heb mijn vaste programma, dat ik af moet

lopen. Soms gaat het om heel duidelijke dingen die je voor elkaar wilt krijgen. Soms ook zit je alleen maar te praten om de contacten te onderhouden. Dan moet je maar afwachten wat eruit komt. Ik ga dan ook naar de ambassades, uitgeverij, ministeries en noem maar op. Ik had altijd een heel rijtje af te werken en dat kost tijd.

Hebben de jongeren er geen tijd voor over of zou het ergens anders aan kunnen liggen?

De docenten zijn natuurlijk erg bezig met hun wetenschappelijke activiteiten en dat moet ook. Ik doe dat ook. Maar taken als het bijhouden van nieuwe uitgaven in het Scandinavisch taalgebied, het bijhouden van een knipselarchief, die zullen toch allemaal moeten worden overgenomen. Het is natuurlijk zo, dat dit altijd een eenmansbedrijf is geweest en ik het daardoor altijd zelf moest doen. Zo is het gegroeid.

Dat geldt voor ons instituut, maar u bent van oudsher een verbindingsschakel tussen Scandinavië en Nederland. Die taken zullen toch ook moeten worden overgenomen?

Misschien dat iemand als ik er niet meer ben, het wel oppikt. Dikwijls zien jongeren wel, dat het nut heeft wat ik doe, maar hebben ze het te druk met hun eigen dingen. Wat ik ook moet zeggen is, dat men het hier op de universiteit wel mooi vindt wat ik doe, maar als ik een artikel in de krant schrijf, dan wordt weleens gezegd dat dat geen wetenschap is. Nee, natuurlijk niet! Maar ik zit hier een hele ochtend, terwijl ik echt wel wat anders te doen heb, met een mijnheer van het Boekblad, het orgaan van boekhandels en uitgeverijen. Hij weet niets van Scandinavische literatuur en wil door mij geïnfomeerd worden. Of ik zit drie kwartier met een juffrouw die een artikel wil schrijven over kinderboeken in Scandinavië en daar geen benul van heeft. Nou, dat Boekblad is uitgekomen en wat is het gevolg? Binnen vier dagen ligt hier een brief, of ik een Scandinavische literatuurgeschiedenis wil schrijven! Een krantartikel of iets dergelijks pretendeert helemaal niet om wetenschappelijk te zijn, maar dat dit soort werk zijn nut heeft, staat voor mij buiten kijf.

Ik vind dat daar op het ogenblik te weinig oog voor is. Juist bij een vak als het onze, dat in de periferie ligt, liggen daar voor onze mensen de wegen. Want als er geen publiciteit wordt gegeven aan pas vertaalde boeken, dan worden ze niet verkocht. En dan zegt de uitgever: "Wat heb ik aan een Scandinavisch boek? Dat raak ik aan de straatstenen niet

kwijt!" En dan wil hij geen boeken meer vertalen uit het Scandinavisch taalgebied.

Dus als Scandinavist moet je een beetje aan de weg timmeren?

Ja, maar op dat punt vecht je soms tegen een muur van onbegrip, hoor! En je moet natuurlijk een goed evenwicht houden tussen wetenschappelijke en andere activiteiten. Het kan ook op andere manieren. Neem bijvoorbeeld Joke van Hoeken, die ik heb opgeleid tot talk-vertaler. Zij verzorgt al jarenlang het contact, een heel levendig contact, tussen Nederlandse en Zweedse instellingen voor gehandicapten. Zij is trouwens ook vice-consul voor Zweden. Een van de resultaten van al die contacten is geweest, dat in de IJsselmeerpolders een wijk is gebouwd, die speciaal aan gehandicapten is aangepast. Die wijk is opgezet naar Zweeds model. Joke van Hoeken vertaalde al jarenlang alles wat ze op dat gebied tegenkwam, omdat Zweden wat dat betreft al heel ver is. Daar kunnen wij profijt van trekken.

Op die manier kun je dus ook heel nuttig werk verrichten. In alle mogelijke sectoren kun je bezig zijn. Ik vertelde al over mijn werk na de oorlog op het gebied van volwasseneducatie en de seksuele voorlichting, waar de Zweden destijds veel verder mee waren dan wij. En omgekeerd zijn er ook terreinen waarop wij verder zijn. Dat kun je daarheen brengen.

Hoe raakte u betrokken bij het Arctisch Centrum?

Ik ben er eigenlijk qualitate qua ingekomen. Toen wist ik er niet zoveel van, maar gaandeweg is mijn interesse opgewekt. Nu vind ik het bijzonder boeiend. Het is tenslotte zo, dat een groot deel van het arctisch gebied Scandinavisch is en daarom vind ik ook, dat er vanuit het Scandinavisch Instituut meer belangstelling voor dit gebied zou moeten zijn. Toen ik een tijd geleden zocht naar een nieuw onderzoeksveld, ben ik door het Arctisch Centrum op het idee gekomen eens te gaan kijken naar de rol van minoriteiten, zoals Eskimo's en Lappen (Inult en Samen) in de Scandinavische literatuur. Het voordeel van dat onderwerp is trouwens, dat alle drie Scandinavische landen er direct bij betrokken zijn. Ik zou willen dat de studenten eens wat meer aandacht besteedden aan de bijeenkomsten van het Arctisch Centrum. Dat ligt toch binnen jullie veld? Ik weet nog dat ik als student naar Den Haag sjouwde om een bekende Deen te horen spreken. Zulke lezingen werden toen georganiseerd door de Deense

Vereniging in Amsterdam. Er kwamen zo beroemde figuren uit het Deense culturele leven naar Nederland, zoals de beroemde letterkundige Vilhelm Andersen. Die heb ik daar horen spreken. Dat was me een belevenis! Daar was ik de enige jonge vrouw onder allemaal oudere mensen, maar je had toch maar de kans zo iemand te horen.

Voor de gastcolleges van Scandinaviërs is toch wel interesse?

Gelukkig wel, maar het kon beter. En ook al zou je maar weinig verstaan van wat zo iemand zegt - het feit alleen al dat hij hier komt om jullie iets te vertellen, is veel waard. Ik herinner me een keer dat eerstejaars meeningen naar een schouwburg in Göteborg. Wat kan een beginner nu van Zweeds verstaan? Maar het was een mooi stuk en er gebeurde erg veel in; daardoor hadden ze toch het gevoel dat ze het stuk een beetje begrepen. Ook al zou je er niets van verstaan, toch is het een ervaring op zich. En zeg nou niet, dat jullie geen tijd hebben, want zo verschrikkelijk druk hebben jullie het nou ook weer niet!

Het is net als bij de Scandinavische Vereniging. Toen we daar in 1954 mee begonnen - ik zei het daarstraks als - was dat op verzoek van de studenten. Nu vraag ik me af wie deze taak zal overnemen als ik wegben. Dat vraag ik me werkelijk af. Ik hoop bij mezelf dat mijn opvolger het zal doen, maar er moet van studentenzijde meer inbreng komen. Waar ik ontzettend blij mee ben, is het initiatief van de veertien studenten die bij de laatste en voorlaatste Lucia-vieringen van de vereniging hebben gezongen. Dat was helemaal eigen initiatief, daar hoefde ik niets aan te doen.

Experimenteel

Onder de modernisten in de theaterwereld.
Geheime rapporten.

Literatuur moet je beleven.

We hoorden van verschillende zijden dat Amy van Marken, vooral in de jaren vijftig, betrokken is geweest bij het moderne theater in ons land. Zij assisteerde bij de oprichting van toneelgroepen en deed veel voor de introductie van experimentele theaterstukken uit Scandinavië in Nederland. Van daar onze vraag:

Hoe bent u betrokken geraakt bij het Nederlands toneel?

Door een vriend van mij, die relaties had in de toneelwereld. Zelf was hij voordrachtskunstenaar. In de oorlog gaf hij onder meer huisvoorstellingen van Peer Gynt. Je had toen natuurlijk geen officieel kunstleven, maar men arrangeerde die voorstellingen, concerten en dergelijke thuis. Hij kende nogal wat mensen die direct betrokken waren bij het theater en die vlak na de oorlog naar nieuw repertoire zochten. In die tijd heb ik Kees van Iersel leren kennen, die toen nog toneelspeler was in Amsterdam. Het was in het begin van de jaren vijftig, dat ik met hem en een paar anderen de experimentele toneelgroep TEST heb opgericht.

Bij de premiere werd een stuk gespeeld van Finn Methling, dat "Rejsen til de grønne skygger" ("De reis naar de groene schaduwen") heette; een mooie monoloog die door Ellen Vogel in het oude Waaggebouw in Amsterdam werd gespeeld. TEST speelde ook de eerste stukken van Ionesco. Het hele repertoire van de groep was experimenteel. Na verloop van tijd is deze groep overgegaan in STUDIO, waarvan ik bestuurslid ben geweest. Kees van Iersel had er de leiding van. Met hem heb ik ook Strindberg gehroduceerd voor de televisie. Dat was een vertaling van Fröken Julie. Het is een hele serie geworden.

Hebt u zelf weleens gespeeld?

Nee.....nou, een enkele keer voor de liefhebberij. Dat was in

Hilversum, toen ik een toneelsteunster moest vervangen, die plotseling ziek was geworden. Mijn zusje speelde daar ook. Maar ik zat dus wel in die toneelwereld, alleen op een andere manier.

Recenseerde u ook toneel?

Mijn eerste artikel dat ik schreef, in 1940 voor Elsevier's Maandschrift, was over Strindberg en met hem heb ik me altijd beziggehouden, vooral met zijn drama's. Als ik in Scandinavië was ging ik altijd naar het toneel. In 1965 schreef ik in de Kroniek voor Kunst en Kultuur een artikel over experimenteel toneel in Scandinavië. Het gevolg daarvan was dat iemand van het Holland Festival mij een paar dagen later opbelde en me zei, dat hij het Stockholmse marionetten-theater hierheen wilde halen. Dat stond toen onder leiding van Michael Meschke, van oorsprong een Hongaar. Hij bracht een zeer gevarieerd repertoire, zowel voor volwassenen als voor kinderen. Het boeiende aan Meschke was, dat hij zich niet beperkte tot het traditionele poppentoneel, maar bijzonder speels experimenteerde met combinaties van aanverwante technieken, van schimmenspel tot acteurs die zelf met fantastische maskers op als poppen fungeerden. Ik vond het zo boeiend, dat ik in de Kroniek voor Kunst en Kultuur ervoor had geleit de groep naar Nederland te halen.

Daardoor is dat marionettentheater toen hier geweest voor het Holland Festival met "Ubi Roi" van A. Jarry, waarvoor de Engelse kunstenaar Themerson meer dan levensgrote poppen had ontworpen.

Met het Holland Festival heb ik ook altijd contacten gehad, net zo goed als met bijvoorbeeld Garnt Stuiveling van de Nederlandse Vereniging voor Letterkundigen, waarvan hij voorzitter was. Ik kreeg van de Zweedse Academie (12) op een gegeven moment de geheime opdracht een rapport te schrijven over Simon Vestdijk. Met de handen in het haar ben ik toen naar Stuiveling gegaan en ik heb gezegd: "Nu is me gevraagd een geheim rapport te schrijven over Simon Vestdijk. Vestdijk notabene, die zo onstichtelijk veel heeft geschreven!" Maar Stuiveling vond dat ik die opdracht beslist niet mocht laten gaan, omdat er nu dan eindelijk een kans was dat die man de Nobelprijs voor de Literatuur zou krijgen. Hij heeft me toen ook geholpen. Later kwam er zo'n zelfde opdracht voor een introductie van Louis Paul Boon. Dat was voor het eerste nummer van het tijdschrift Artes. Nou, toen heb ik me blauw gewerkt. En dat moest maar even tussen al het andere door.

Simon Vestdijk

Dan zegt u: "Het moet maar"?

Ja, dan moet het maar gebeuren. Je dient er tenslotte toch een zaak mee. Het is jammergenoeg beide keren mislukt, hoewel Boon hem bijna had gekregen. En dat was allemaal weer achter de schermen. Ik mocht er toen niets over zeggen, want het was strikt geheim. In die tijd werd me ook gevraagd een rapport te schrijven over Nederlandse en Vlaamse literatuur. Dat was in 1973. En dat in het Zweeds - ga er maar eens aanstaan!

Had u altijd al progressieve opvattingen over literatuur en toneel?

Ja, wat dat betreft ben ik niet conservatief. Vanuit die belangstelling voor vernieuwing heb ik ook een relatie met Sybren Polet. Ik maakte met hem in 1953 kennis. Hij had in het literaire tijdschrift Podium een aantal vertalingen van nieuwe Zweedse poëzie gepubliceerd. Daar zaten een paar fouten in, waarop ik hem wilde wijzen. Hij zou toen met een paar andere vijftigers gedichten voorlezen op een poëzie-avond in de Amsterdamse galerie D'endt. We hebben toen over die vertalingen van hem gepraat en daaruit is een goede relatie ontstaan.

We gingen samen vertalen en daardoor ontstond het eerste bundeltje, getiteld "Het warme Noorden". Dat was een kleine bloemlezing van experimentele poëzie van Johannes Edfelt en Arthur Lundkvist tot Sandro Key - Åberg en Lasse Söderberg.

Onder redactie van Polet kwam een bloemlezing tot stand van moderne buitenlandse poëzie in Nederlandse vertaling, uitgegeven in 1961 en later herdrukt onder de titel "In mij spreken verboden stemmen". Ik moest alles uitzoeken over Scandinavië en Sybren keek dan of het allemaal wel experimenteel genoeg was. Ik heb vaak vertalingen van hem en van anderen nagekeken. Da t soort dingen doe ik trouwens nog.

Kunt u onder woorden brengen wat voor u de waarde van literatuur is?

Voor mijzelf betekent literatuur van mijn vroege jeugd tot op de dag van vandaag een enorme verrijking van mijn ervaringswereld. Voor mij was de proletarische literatuur van Scandinavië, en dan met name van Zweden, een soort openbaring. Ik werd me door het lezen van die boeken

bewust van de ontzettende armoede die deze mensen geleden moeten hebben. Nu kom ik zelf uit een beschermd milieu en daarom was dat een wereld die ik totaal niet kende. Ook je gevoelswereld kan enorm worden verrijkt, vooral door poëzie. Daarin speelt schoonheid een belangrijke rol, maar je wordt ook geconfronteerd met problemen waaraan je nog nooit hebt gedacht.

Het hangt er natuurlijk vanaf welk soort literatuur je leest. De vraag is of het je aan het denken zet. Als een uitgever je een boek laat lezen en hij vraagt of het de moeite waard is om dat boek te vertalen, dan moet je jezelf goed rekenschap geven van de vraag: wat doet het mij? Maar dat is niet genceeg. De vraag is ook, wat het een ander kan doen en voor welk soort publiek het boek geschikt is. En je moet eraan denken dat het commercieel haalbaar kan zijn. Het kan gebeuren dat je een uitgever moet zeggen, dat een bepaald boek alleen geschikt is voor een elitair publiek.

U probeert in uw colleges ook uw enthousiasme voor literatuur over te dragen. Waarom vindt u dat nuttig?

Ik zou de studenten graag warm willen maken voor goede, nieuwe dingen die zijn uitgekomen en die de moeite waard zijn om te lezen. En dat dan vooral los van allerlei analyses. Ik vind dat bij het onderwijs, ook bij het literatuuronderwijs, te dikwijls over het hoofd wordt gezien dat je een boek moet beleven. Je moet een boek ook ervaren, het niet alleen met je hersens verwerken.

Neem nu een mooie grammofonplaat waarop een dichter zijn werk voordraagt, of een ander doet dat. Zoiets raakt je. Ik vind het echt heel jammer, dat wij hier op het instituut ik-weet-niet-hoeveel platen en banden in de kast hebben staan, terwijl ze niet of nauwelijks worden gebruikt.

Het is natuurlijk enorm nuttig, dat je verschillende analysemethoden leert, maar als je een stuk van Holberg leest, dan kun je dat een flauw verhaaltje vinden. Maar let op - als je het gespeeld ziet op het toneel, dan zie je pas werkelijk wat het is! Het is allemaal prachtig mooi, dat je het kunt analyseren, maar je moet het ook door je heen kunnen laten gaan. (Tegen een van de interviewers) Wat doet Holberg jou?

Niets. Ik vind er niets aan.

Nee, het is voor jou gewoon literatuurgeschiedenis. Je weet dat er zoiets is als een klassieke eenheid en nog meer daarvan. Maar verder doet het je niets. Ga nu eens naar zo'n

voorstelling of luister eens naar een stukje "Jeppe paa Bjerget" ("Jeppe op de Berg"). Dan is het echt wat anders! Datzelfde geldt ook voor poëzie. Het kan je een andere gezichtshoek geven. Het kan iets in je losmaken. Die ervaringen mogen niet vergeten worden.

Wordt er te weinig gedaan?

Wat dat betreft wel. Soms ergert het me dat jullie in je vakanties in Scandinavië zo weinig naar een schouwburg of naar een theater gaan. En als er hier een tentoonstelling is, zoals een tijdje geleden van Edvard Munch, ga daar dan toch naartoe! Het is net als met die twee reizen naar Scandinavië destijds. Als ik de studenten er niet met de haren had heengesleept, dan waren ze niet gegaan. Waarom zijn sommige mensen, die zoveel waarde hechten aan de Scandinavische cultuur, er niet toe te bewegen naar een Nederlandse voorstelling van een Scandinavische toneelschrijver te gaan of er geregeld de kranten op na te slaan? Waarom studeer je dan? Waarom kies je dit vak?

'Hier ben ik thuis'

Een paar persoonlijke vragen ter afsluiting.
Plannen voor de toekomst.

We wilden beginnen met de vraag, wat u nu eigenlijk van dit interview vindt.

Ja, ik vind het leuk. Wat moet ik ervan zeggen? Ik geloof niet dat het erg interessant is voor anderen, maar wel voor de mensen hier op het instituut, de "in-groep". Het is vooral leuk als een soort geschiedenis van een periode van dit instituut.

En van een persoonlijkheid in die periode.....

Ja, ook dat natuurlijk.

Mensen die u kennen, zeggen dat u altijd bezig bent....

Dat klopt. Daarom zal ik ook blij zijn als ik het een beetje kalmer aan kan doen. Nu zit ik bijvoorbeeld elke zaterdag met een dikke stapel kranten die ik nog moet doornemen. Dan "sudder ik", zoals ik dat noem - ik doe dat op mijn doole akkertje. Boodschappies doen enzo. En 's zondags kan ik rustig zitten werken.

Vindt u het in dit verband een voordeel dat u alleen bent?

Ja, ik geloof niet dat ik dit allemaal had kunnen doen als ik getrouwd was, ofzo. Maar ik heb altijd hele goede vrienden gehad, waardevolle relaties. Als ik sommige vrouwen aan het werk zie, dan denk ik bij mezelf: "Ik snap niet hoe je het kunt combineren. Je hebt je kinderen, je man en dan zo'n baan." Dan zou je toch wel van ijzer en staal moeten zijn, wil je het op die manier kunnen doen zoals ik dat nu kan. Ik geloof niet dat ik dat zou kunnen.

Door welke omstandigheden ik nu precies niet getrouwd ben, weet ik niet. Zo lag het nu eenmaal. Maar ik bewonder mensen die getrouwd zijn en daarbij toch zware functies vervullen, maar daar moeten velen toch aan tekort komen?

Toen u studeerde koos u godsdienstgeschiedenis als bijvak.
Bent u sterk in religie geïnteresseerd?

Nee, ik ben weliswaar aangenomen lid van de hervormde kerk, maar ik ga niet naar de kerk. Hoewel ik dat in de oorlog wel deed, maar dat waren ook zulke andere tijden. Je voelde toen in de kerk een soort eenheid, gemeenschapszin. Het was een vorm van verzet. Daarna ben ik nauwelijks meer naar de kerk geweest. Eens werd me gevraagd mee te doen aan een bijbelkring, maar ik voelde daar niets voor - nog afgezien van het feit dat ik er geen tijd voor had.

Dat wil overigens niet zeggen dat ik a-religieus ben. Op het ogenblik speelt godsdienst in mijn leven geen rol van betekenis. Ik heb geen relatie met het echte, christelijke kerkelijke leven. Maar ik respecteer het wel in anderen en ook kan ik 's morgens met interesse naar de radio luisteren, wanneer er een predikant spreekt. Dan denk ik soms bij mezelf: "Ja, dat heb je goed gezegd!" Maar dat met die godsdienstgeschiedenis is heel wat anders natuurlijk. Dat is een veel neutralere zaak.

Ik zou met ook niet kunnen voorstellen, dat ik me zou interesseren voor theosofie, Baghwan, boeddhisme of iets dergelijks. Nu stond er pas in een Deense krant een artikel over het feit, dat een groot deel van de bevolking daar nooit meer naar de kerk gaat. De woorden die daarbij werden gebruikt, verbaasden me. Er stond: "Een groot deel van die mensen is niet religieus, maar wel christelijk." Nu vraag ik je! Dat dopen, trouwen en begraven konden ze niet zonder de kerk doen. En daarom noemden ze zich christelijk. Dat vind ik heel vreemd, want ik voel me wel religieus, maar niet specifiek christelijk. Ik ben niet kerkelijk, maar daarom beslist geen atheïst of a-religieus.

Ziet u een verband tussen godsdienst en literatuur?

Godsdienst heeft heel veel te maken met literatuur. Je komt er voortdurend mee in aanraking. Neem bijvoorbeeld de mythologie of de germaanse godsdienstgeschiedenis, dat is een wezenlijk bestanddeel van je studie Oud-Noors. En in de jaren negentig van de vorige eeuw waren bijna alle schrijvers bezig met mystiek. Er zijn dus alle mogelijke aanknopingspunten die godsdienstgeschiedenis en literatuur tot een mooie combinatie maken.

Een andere vraag. Bent u weleens in de verleiding gekomen om zelf iets te schrijven, buiten uw essays en artikelen?

Nee, daartoe heb ik nooit enige aandrang gevoeld. Iets belletristisch heb ik nooit gedaan. Poëzie vertalen, dat ging wel. Mijn eerste vertaalde gedichten liet ik aan Sybren Pollet lezen en hij zei: "Nou, dat kun je best." Wat ook leuk was, was dat een vriend van me, die bij het Zweeds Instituut werkte, op een gegeven moment een beroemd gedicht van Erik Lindgren wilde publiceren in Bonniers Litterära Magasin, en dan wel in het Engels, Frans, Duits, Italiaans, Spaans, Russisch en Nederlands. Hij vroeg me dat gedicht in het Nederlands te vertalen. Het was een razend moeilijk gedicht en ik heb er ontzettend lang op zitten werken, maar zulke dingen zijn natuurlijk bijzonder leuk om te doen. Ik vind het trouwens heel plezierig, dat iedereen zei dat mijn proefschrift zo leesbaar was. Het lijkt wel of een proefschrift tegenwoordig niet meer leesbaar mag zijn. Zoveel mogelijk vakjargon erin!

Blijft u met deze dingen bezig?

Beslist. En daar zal ik ook wat meer tijd voor krijgen, hoop ik. Aan mijn officiële functies zal langzamerhand een eind komen, maar de contacten blijven natuurlijk bestaan. En ik verheug me er best op, dat ik in staat zal zijn om allerlei leuke dingen te doen, zoals het schrijven van die Scandinavische literatuurgeschiedenis, waarom die uitgever me pas heeft gevraagd. Dat lijkt me trouwens best een project waaraan het instituut zou kunnen meewerken.

Nee, ik ben niet van plan het bijtje erbij neer te leggen. Maar ik kijk er wel naar uit, dat ik eens wat meer tijd zal hebben om bijvoorbeeld op een zondag een beetje te gaan wandelen. Dat is er nu echt niet bij!

NOTEN

- 1 Hans Brix (1870-1961), Deens literatuuronderzoeker.
- 2 Johan Brøndum-Nielsen (1881-1977), Deens taalkundige.
- 3 Paul Victor Rubow (1896-1972), Deens literatuuronderzoeker.
- 4 Ejnar Thomsen (1897-1956), Deens literatuuronderzoeker.
- 5 Sven Stolpe (geb. 1905), Zweeds schrijver, journalist en literatuurcriticus.
- 6 Olof Lagercrantz (geb. 1911), Zweeds schrijver, criticus en literatuuronderzoeker.
- 7 Vercors, pseudoniem voor Jean Bruller (geb. 1902), Frans schrijver.
- 8 N.F.S. Grundtvig (1783-1872), Deens dichter, theoloog en grondlegger van de Deense volkshogescholen.
- 9 Elise Ottesen-Jensen (1886-1973), Zweeds maatschappelijk werkster en schrijfster van Noorse afkomst. Initiatiefneemster van Riksförbundet för Sexuell Upplysning (1933).
- 10 Edvard Beyer (geb. 1920), Noors literatuurhistoricus, hoogleraar aan de universiteit van Oslo.
- 11 Georg Brandes (1842-1927), invloedrijk Deens literatuurcriticus.
- 12 Zweedse Academie (Svenska Akademien), opgericht in 1786. De 18 leden ervan worden voor hun leven gekozen. Het zijn schrijvers en andere culturele persoonlijkheden die werken voor de Zweedse taal. De Zweedse Academie reikt o.m. de Nobelprijzen voor Literatuur uit.